

Zondag 21 februari 2021
Thuisviermoment zondag Invocabit

*En terstond wierp hem de Geest uit
de woestijn in*

Tempera op hardboard van Gustave van de Woestyne,
Christus in de woestijn (1939)

Deze eerste zondag van de veertigdagentijd kreeg in de traditie de naam 'Invocabit' (roept hij Mij aan). Het is een citaat uit psalm 91, de psalm die deze zondag kleurt omdat de duivel met name hieruit citeert als hij Jezus beproeft in de woestijn (Mattheüs en Lucas). Wij lezen in deze thuisdienst de kortere versie uit Marcus 1: 12 – 15, waarin de inhoud van de beproevingen niet genoemd wordt.

Over deze psalm van de zondag schreef Willem Barnard:

“De duivel citeert met name psalm 91 en wekt de suggestie: God zorgt voor u, vertrouw daarop! Een diabolische suggestie inderdaad, want hij maakt scheiding tussen 'gerechtigheid' en 'voorzienigheid'. Alsof men in de lijn van de Schrift zou mogen spreken van 'Gods voorzorg' zonder te reppen van de roep om recht! In het verlengde van deze duivelse truc ligt de populaire voorstelling dat 'God er is om ervoor te zorgen dat de aarde bewoonbaar blijft' (alsof dat niet onze taak was) en dat 'wij zelf moeten uitmaken wat ons te doen valt' (alsof dat nu juist niet in tora en profeten stond!) Zo gaan de beste, vroomste mensen soms denken, dat voorspoed hetzelfde is als 'Gods zegen' en succes een bewijs dat je op de goede weg bent! Psalm 91 heeft daarbij dikwijls genoeg de functie gekregen van (inderdaad!): advocaat van de duivel.”

We horen de psalm en de tegenstem/antifoon

Psalm 91: i en Lied 535b

Heil hem wien God een plaats bereidt
in zijn verheven woning:
hij overnacht in veiligheid
bij een almachtig koning.
Ik zeg tot God: Gij zijt mijn schild,
mijn toevlucht en mijn veste,
op U vertrouw ik, HEER, Gij wilt
voor mij altijd het beste.

Roept hij Mij, Ik antwoord,
In zijn nood ben ik nabij.

Openingswoord

Die de morgen ontbood, en het licht hebt geroepen, zegen ons ook met uw licht.

Gebed

Op de lange weg, o God,
naar het land van uw belofte
gaan wij door donkere dalen
en sterven wij duizend doden.
Hoe zouden wij in staat zijn
ons zelf staande te houden,
hoe zouden wij bij macht zijn
elkaar te behoeden?
Wees Gij, o God, voor ons
een bodem onder onze voeten,
een dak boven ons hoofd,
een steun in onze rug,
een gids voor ons uit,
zodat wij niet verwijderd raken
van U en van elkaar
en volhardend voortgaan
het daglicht tegemoet.

Lezing Marcus 1: 12 – 15

12Meteen daarna dreef de Geest hem de woestijn in. 13Veertig dagen bleef hij in de woestijn, waar hij door Satan op de proef werd gesteld. Hij leefde er te midden van de wilde dieren, en engelen zorgden voor hem.

14 Nadat Johannes gevangen was genomen, ging Jezus naar Galilea, waar hij Gods goede nieuws verkondigde. 15Dit was wat hij zei: 'De tijd is aangebroken, het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws.'

Lied 91 a

Woorden bij schilderij en lezing

Het schilderij van Gustave van de Woestyne. Een man alleen, een lege zandvlakte, veel zand, de strook lucht klein gehouden. Eenzaamheid en verlatenheid roept het op. Alleen deze mens en verder niet, ook Satan niet, de verleider.

Ik moet denken aan een solo voorstelling van Helmert Woudenberg, die Jezus speelde in de verzoeking. Een leeg toneel met alleen een bankje en daarop Jezus, al pratende met..., ja met wie? Was het een gesprek met zichzelf, dat

gesprek met Satan? Ook van de Woestyne beeldt Satan niet af. En nu ik nog eens naar de tekst kijk laat Marcus dat ook open.

Niet Satan werpt Jezus de woestijn in maar de Geest. Jezus is in de woestijn en wordt beproefd door Satan, maar is Satan er ook? Er staat dat Jezus beproefd wordt, maar hoe gaat dat? Ja, hoe worden we verleid door het kwade, het boze – we bidden er regelmatig om, om ervan verlost te worden als we het Onze Vader bidden – Zit dat kwade, dat boze in ons en waar dan?

Marcus schrijft met vaart, het woordje ‘meteen’ komt wel zo’n veertig maal in het evangelie voor. Vooraf aan dat ‘meteen’ gaat de doop van Jezus. Heel Jeruzalem en heel Juda komt naar de Jordaan om gedoopt te worden door Johannes en één komt er uit Galilea, Jezus. Als hij gedoopt wordt klinkt een stem: jij bent mijn geliefde zoon en de Geest daalde op hem neer. Dit is waar de profeten van gesproken hebben, dit is de Grote dag des Heren, nu breekt het koninkrijk aan. Maar niets van dit alles, Jezus wordt door de Geest de woestijn ingeworpen om veertig dagen door Satan beproefd te worden.

Weer gaat God de uitdaging aan zoals met de eerste mens, de eerste Adam. Deze werd ook beproefd door de slang/satan; is het waar dat...? en de eerste mens twijfelde en liet zich verleiden. Nu staat er weer een mens voor Satan om beproefd te worden. Veertig dagen, zoals Mozes veertig dagen en nachten vastte bij de Horeb (Exodus 34), zoals Elia veertig dagen op weg was naar de Horeb, vertwijfeld en zich verbergend in een spelonk, zoals het volk veertig jaar op weg was door de woestijn en voortdurend verleid werd om het heft in eigen handen te nemen en God zichtbaar te maken in een gouden kalf. Zal deze mens, Jezus van Nazareth, nu wel overeind blijven?

Daar staat hij en daar is Satan. Satan, de duivel, de tweedrachtzaaier. Het is niet de duivel, zoals wij die kennen, met hoorntjes en verblijvend in de hel. Nee, satan is een hemelbewoner, hij vindt gehoor bij God (Job). De Talmoed omschrijft kernachtig wat satan doet: De Satan komt naar beneden en verleidt de mens, stijgt omhoog en klaagt aan bij God, krijgt de volmacht en neemt de ziel.

Zal satan ook deze nieuwe mens kunnen verleiden? Marcus tekent Jezus als de nieuwe Adam. Als enige evangelist vertelt hij dat Jezus in de woestijn leefde met de wilde dieren. Waarom die toevoeging? Omdat Marcus Jezus tekent als de nieuwe mens/Adam – zoals dat in de brieven van Paulus breder wordt uitgewerkt (Romeinen 5 o.a.) en in 1Korinthe 5 zegt hij ‘22 Zoals wij door Adam allen sterven, zo zullen wij door Christus allen levend worden gemaakt’ en ‘De eerste mens, Adam, werd een levend, aards wezen. Maar de laatste Adam werd een levendmakende geest.’

Dat Jezus bij de wilde dieren was, verwijst naar Genesis 2, waar God alle in het wild levende dieren bij Adam bracht en Adam mocht ze een naam geven. Maar een hulp hem tegenover vond hij niet in de wilde dieren, aldus Genesis. Zo staat Jezus daar alleen in de woestijn: is dit nu het beloofde land, waar is de hulp mij tegenover? De vertwijfeling van Abraham, waar is die zoon nu; de vertwijfeling van de Mozes en het volk, waar is dat beloofde land nu? De vertwijfeling van Elia, die zich zo heeft ingezet voor God, maar niets ziet en hoort van God, behalve een ijl zwijgen (1 Koningen 19): waar bent U nu? De vertwijfeling van Naomi in het verhaal van Ruth en van de vrouwen bij het kruis: is dit het nu? Onze vertwijfeling, waar blijft dat koninkrijk?

Of zoals Gerard Reve in 'Nader tot U' dichtte:

Graf te Blauwhuis
voor buurvrouw H. te G.

Hij rende weg, maar ontkwam niet,
en werd getroffen, en stierf, achttien jaar oud.
Een strijdbaar opschrift roept van alles,
maar uit een bruin geëmailleerd portret
kijkt een bedrukt en stil gezicht.
Een kind nog. Dag lieve jongen.

Gij, die koning zijt, dit en dat, wat niet al,
ja ja, kom er eens om,

Gij weet waarom het is, ik niet.
Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?

Er staat een mens in de woestijn en hij houdt het uit in de beproeving, hij blijft overeind. Hij staat op en gaat naar Galilea, alleen en daar roept hij zijn 'hulpe tegenover' ..Simon en Andres en... roept hij ons. Na te zijn overgeleverd en gekruisigd, staat hij op en roept ons op om naar Galilea te gaan, naar het begin. Vraagt ons om het uit te houden en om mens te zijn op aarde in deze wereldtijd..

dat is leven van genade
buiten de eeuwigheid,
is leven van de woorden
die opgeschreven staan
en net als Jezus worden

die 't ons heeft voorgedaan.

Lied 898 : 1,2

gebeden

God,
U roept mensen, U roept ons,
elke dag is uw Stem waarneembaar
in de stilte van ons hart
in de betraande ogen van degene die lijdt
in de vreugde van het spelende kind op straat

Elke dag? Was het maar waar God –
vaak is ons gebed een eenzaam tweegesprek
met onszelf, een twistgesprek
met al die stemmen
die ons verstrooien en afleiden.

Daarom bidden wij U,
laat van U horen,
doorbreek het strenge zwijgen,
sta ons bij in de bange nacht –
zij die ziek zijn, help hen,
zij die verdrinken in al hun zorgen, grijp hun hand.

Weersta, o God, de boze drift
van uw mensen, als ze elkaar
naar het leven staan in de oorlog,
beteugel de waanzin,
koester uw schepping
en daag ons uit tot vrede,
amen.

Lied 898 : 3, 4

zegen